

Jakabházi Béla Botond

A mustármag példázata

(bibliamagyarázat)

„¹A tanítványok mondták Jézusnak: »Mondd meg nekünk, mihez hasonlít a mennyek országa!«² Ő mondta nekik: »Egy mustármaghoz hasonlít.³ <Az> a legkisebb a magok között. De amikor megművelt földbe esik, nagy ágot hajt, (és) az ég madarainak menedéke lesz.« (Tamás evangéliuma 20. rész)
(Előzetesen ajánlott elolvasni: Ez 17,22–24; Dán 4,12.20–22; Mk 4,30–32; Mt 13,31–32; Lk 13,18–19)

A fenti példázat megerősíti azt, hogy Jézus találékonysága, humora, tanításának mélységes és hiteles spirituális volta, radikális egyéni és társadalmi átalakulást sürgető mondanivalója alkalmassá teszi őt arra, hogy ma is úgy tartsuk számon, mint a nagy tanítót, a Mestert.

A mondás három különböző formában maradt fenn, Márk evangéliumában (4,30–32), a Q-forrásban, melyet átvesz a másik két szinoptikus (Mt 13,31–32 és Lk 13,18–19), valamint itt, Tamás evangéliumában. A három változat közül ez a legkorábbi időszakból származó, legkevésbé átdolgozott, ezért a Jesus Seminar megszavazta e mondásnak a tűzpiros szint:¹ a mondás tartalmilag és formailag is Jézustól származik. Ezért választottam a példázat magyarázatánál a leghitelesebb változatot, mely a bibliai kánonban helyet nem kapott Tamás evangéliumában található.

Míg a szinoptikusoknál a mustármagból fa (gr. *dendron*) lesz (Mt és Lk) vagy a legnagyobb kerti növény (Mk, gr. *laxanon*), Tamásnál egyszerűen csak arról van szó, hogy „nagy ágot hajt”. Tamás evangéliumának jellegzetessége az is, hogy a kérdést a tanítványok teszik fel, míg a szinoptikusoknál Jézus egy retorikai szituációt hoz létre, meggyőzés és hatásgyakorlás céljából.

¹ Funk, Robert W. et al.: *The Five Gospels – The Search for the Authentic Words of Jesus*. Harper Press, 1993, San Francisco, 484.

Egy egyszerű hasonlat szolgál a példázat alapjául, de a forma egyszerűsége nem jelenti a mondanivaló leegyszerűsítését. A történet válaszul szolgál a tanítványok kérdésére: „Mondd meg nekünk, mihez hasonlít a mennyek országa?” Jézus Isten országát egy mustármaghoz hasonlítja. A példázat célja érthetővé tenni, hogy milyen, hogyan is „működik” a mennyek országa. A mustármag a legalkalmasabb – hasonlósága révén – ahhoz, hogy Jézus vele bemutassa ezt a nehezen meghatározható fogalmat, és mint mindig, nem elvont elméleti eszmefuttatás által teszi, hanem egy konkrét, mondhatni közönséges példával.

A példázat felépítése egyszerű, négy mozzanatból áll: mi a mustármag, mi történik az elvetett maggal, a nagy ágot hajtó növény, végül a madarak fészket raknak ágai között.

A mustármag–mennyek országa hasonlatban első látásra úgy tűnik, hogy a mustármagra esik a hangsúly. A mustármag a „legkisebb a magok között”, de ha jó talajba esik, megművelt földbe, akkor hatalmas növényé fejlődik. Viszont a példázat nem csak arról szól, hogy a viszonylag kis ok hatalmas okozatot eredményez (legkisebb mag–nagy ág), hanem jelentős helyet kap itt a „megművelt föld” is. A megművelt föld teszi lehetővé azt, hogy a mustármag nagy növényé tudjon kifejlődni, a talaj az a közeg, amelyben a kibontakozás megtörténhet – látványos eredménnyel, s amely jól megművelt kell, hogy legyen (akárcsak a magvető példázatában). A mustármag egymagában nem képes kifejlődni, feltétlen szükség van a megművelt földre.² Amikor a mag jó földbe esik, kettős eredményt ad: a magból növény lesz, mely „nagy ágot hajt”, továbbá pedig, az előbbiből következően, a növény az ég madarainak nyújt védelmet. Az első eredmény – hogy a magból növény fejlődik ki, szárát hajt – egészen természetes. A másik eredmény már egészen más jellegű. A madaraknak való védelemnyújtás csak mellékes eredménye a mustármag növényé válásának: annak, hogy a növény védelmet nyújt, nincs közvetlen köze a kis magnak hatalmas növényé való fejlődésében. Mondhatnánk azt, hogy a madaraknak nyújtott védelem mellékterméke a mag megművelt földbe való kerülésének. Pontosan ez a közvetett eredmény vezet oda, hogy a mustármagról a figyelmet a szárra, a nagy ágra helyezze. Ezzel háttérbe szorul mind a mag, mind pedig a jó föld, s ami kezdetben nem is volt beleszámítva a végeredménybe, válik a legfontosabbá.

Isten országának az áldását nem csak azok élvezhetik, akik „hivatalosan” részesei annak: akik elvetették a magot, előkészítették a jó talajt. Részesülnek benne a kívülállók is, a „madarak”. Védelmet találnak Isten országában azok, akire nem is gondolnánk. Sőt, ahogyan a mustármag egy olyan eredményt hoz, amely

² Valójában a mustár egy fajtája vadon is megterem, ez a *Sinapis arvensis*. A termesztett mustár a fekete (*Brassica nigra*) és a fehér (*Sinapis alba*) mustár.

nem egyenesen következménye a mustármag növénné válásának folyamatának, amit mellékeredménynek tekinthetünk, dominánssá válik, és így Isten országának áldásait is főképpen azok fogják élvezni, akik eredetileg nem voltak beszámítva, akik amúgy esélytelen kívülállóknak számítanak.

A mondásnak van egy enyhe antiszociális színezete is, valamint benne van a korabeli hagyomány ironizálása, hiszen Jézus korában, de azelőtt is, Isten országát hatalmas dolgokhoz hasonlították: libanoni cédrushoz (Ez 17,22–24) – ez jelképezte a birodalmat, politikai értelemben –, vagy az apokaliptikus fához (Dán 4,12. 20–22). Jézus azonban Isten országát, a rá jellemző módon, az apró, jelentéktelen mustármaghoz hasonlítja, mintegy ironizálva a hatalmas cédrus képét. De a mustármag Jézus szándékának tökéletesen megfelelt, hiszen számára Isten országa nem az új világhatalmat jelentette. Isten országa nem szembetűnő módon jön/jött el, hanem csendesen, titokban.

A példázat felforgató, forradalmi éle akkor válik teljesen nyilvánvalóvá, amikor a mustármagból kifejlődő cserje tulajdonságait vizsgáljuk. Akár a vadon termő, akár a házasított mustárról legyen szó, mindig fennáll a veszélye annak, hogy a gyorsan terjedő cserje tönkreteszi a kertet ahová magját vetették. A vadon élő mustár veszélyes gyomnövényként a gabonaföldeket veszélyeztette. Ami apró magként kezdi, nagy, gyakran nem várt eredményt hoz: a mustárcserje elterjed, kiirthatatlan bozóttá válik, minden kertész vagy gabonatermesztő rémálmává.

A példázat elmondásával Jézusnak az a célja, hogy újjáértelmezze, megfoghatóvá és jelen idejűvé tegye (eltérően a hagyományos zsidó értelmezéstől) a mennyek országának fogalmát. A növény (mustár) közmondásszerűen kicsiként kezdi, majd méteres cserjévé nő, amely fokozatosan elterjed, sőt, ellenőrizhetetlenné válik, ágai között és alatt pedig védelmet találnak a madarak, amelyek ugyancsak kártékonyak a földművelő szempontjából. Jézus ezzel azt mondja, hogy a mennyek országa nemcsak hogy nem a hatalmat és büszkeséget sugárzó cédrushoz hasonlít, hanem olyan, mint a „közönséges gaz, szúrós cserje, veszélyes elterjedési tulajdonsággal. A mennyek országa ilyen, kis mértékben és jól kordában tartva szeretnék tudni kertünkben – hacsak képesek lennék irányítani”³

Jézus zsenialitása mellett szól az, hogy az ártatlan földművelés világából vett képről kiderül végül, hogy teljesen felforgató és forradalmi: a mennyek országa nem olyan, mint aminek elképzeltük, vagy amilyennek szeretnénk. Fölborítja életrendünket, és arra kényszerít, hogy felülbíráljuk eddigi elképzeléseinket Istenről és arról, hogy mit jelent az Ő országában élni.

³ Crossan, John Dominic: *The Historical Jesus: Life of a Mediterranean Jewish Peasant*. New York, 1991, Harper San Francisco, 279.